

CAMPANET

PREMSA
CAMPANET

publicació de l'O.C.B.

Setembre - Octubre - Núm. 52
Any IX

ELS PADRINS DE CAMPANET

LLORENÇ TORRENS
«BOVER» 90 ANYS

ANTÒNIA PERELLÓ I RAFEL PONS
«DE SA VINYA», DE 83 i 86 ANYS

CATALINA BISQUERRA
«DES CLUB» 91 ANYS

SA TEULERA DE CA'N DOLÇ

CAMPANET

Revista Bimestral

Edita:

Obra Cultural Balear
Delegació de Campanet

Coordinador:

Jaume Morell Pons

Equip de Redacció:

Catalina Alemany
Bartomeu J. Barceló
Jerònia Beltran
Antònia Bennàsser
Francisca Bisquerra
Joan Buades
Damià Ferrà-Ponç
Rafel Gelabert
Maria Antònia Juan
Bartomeu Martorell
Jaume Ordines
Damià Pons
Gabriel Reinés
Martina Serra
Catalina Valriu
Catalina Vilanova
Miquel Vives

Fotografia:

Damià Ferrà-Ponç
Pere March
Tomeu Martorell
Jaume Nadal
Damià Pons
Sebastià Reinés

Dibuixos:

Joan Martorell
Rafel Pons
Antoni Ripoll

Portada:

Jaume Morell
Damià Ferrà-Ponç

Impressió:

Informacions Llevant

Dipòsit Legal:

P.M. 659/1982

Domicili:

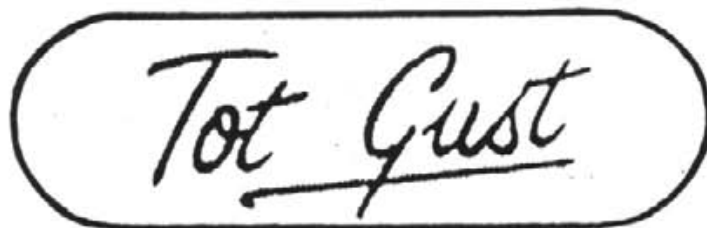
Petxino, 42
Tfn.: 51 68 54

Els articles d'aquesta revista
expressen únicament l'opinió
dels seus autors.

Preu: 150 pessetes.

SUMARI

EDITORIAL: Les guàrdies mèdiques	3
NOTICIARI	4
La novetat de l'estiu: la piscina	10
Festes de Sant Miquel	11
Campanet a la Gran Enciclopèdia de Mallorca	12
Sa Teulera de Ca'n Dolç	13
Lliçons de llenguatge	16
Cita a la Riba de Miguel Oliver	18
Si els nostres padrins tornassin	20
De jove a jove: Nadal March	22
Des de ca nostra: Records d'estiu	23
Campanet a les Rondalles Mallorquines	24
Empresaris Campaneters: Antoni Reines «Xeremier»	25
Crònica de la Tercera Edat	27
Agenda de la vila	27
Pluges abundoses i molt perjudicials	28

San Miquel, 79 - Tel. 51 64 49

CAMPANET

la tenda de moda

ALTA FIDELITAT DIGITAL

JOAN MARTORELL MARTORELL

CAMPANET

Carrer Petxino, 9 - 1º. - Tel. 51 63 62

ESPECIALITAT EN MUNTATGES D'EQUIPS DE MÚSICA D'ALTA
FIDELITAT DIGITAL PER: CAFÉS, PUBS, VIVENDES I COTXES
DES D'UN SIMPLE ALTAVEU A L'EQUIP MÉS COMPLET DE MÚSICA.
LECTORS DE COMPACT DISC, PLETINES, EQUALITZADORS, PREVIS,
MESCLADORS, ETAPES DE POTÈNCIA, ALTAVEUS DE DUES I TRES
VIES, BAIXOS I SUB-BAIXOS

LES GUARDIES MEDIQUES

Per aquest mes de setembre estava previst que es posàs en funcionament un nou sistema de guàrdies mèdiques. L'Insalud i la Conselleria de Sanitat, sense escoltar-se ni consultar ningú, volen reduir el servei actual i fer-nos dependre, juntament amb Búger, del centre mèdic de sa Pobla, dotat només amb un metge i un ATS. Així, si ara hi havia un metge per 2.300 habitants (Campanet i Búger), en el futur seria un sol metge per 14.000 habitants (Campanet, Búger i sa Pobla).

Pareix mentida que haguem de tornar enrera d'aquesta manera. La sanitat pública hauria de ser un dels aspectes de la vida ciutadana més ben atesos per l'administració perquè -mai més ben dit- és una qüestió de vida o mort. Es incomprensible que en el segle XX i volent ésser «europeus» se'ns imposin aquests sistemes gairebé «africans».

I no acaba aquí la cosa. Els ajuntaments hauran de tenir un policia i un cotxe sempre a disposició del metge. A Búger no hi ha policia i a Campanet no donaria a bast. Sabeu que hi diu el conseller de sanitat: «Sempre hi haurà un veïnat amb cotxe que pugui acompanyar al malalt». Sobren els comentaris.

Sabem que l'ajuntament està negociant, juntament amb altres corporacions afectades, que no s'apliqui aquesta reforma d'una manera tan dràstica. D'entrada s'ha aconseguit que s'ajorni. Esperem que se li doni una solució correcta. Si no el poble hauria de prendre algunes mesures de protesta.

Noticiari

POLÈMICA SOBRE LES GUÀRDIES MÈDIQUES

La reforma del sistema de guàrdies mèdiques promoguda per l'Insalud, amb el suport de la Conselleria de Sanitat, ha creat una tensió important entre els ajuntaments afectats de la mancomunitat del Raiuger i aquests organismes.

La proposta de l'Insalud que afecta Campanet consisteix a concentrar les guàrdies mèdiques a sa Pobla, on hi hauria en servei un metge i un ATS des de les cinc del capvespre fins a les nou de l'endemà (els dissabtes i festius les 24 hores). El servei tendria un busca. Els ajuntaments afectats haurien de tenir un policia local i un cotxe durant les hores de guàrdia per als trasllats del malalts al metge.

Per fer una contraproposta, el batle va convocar un ple extraordinari dia 2 d'agost. Després d'examinar els plantejaments de l'Insalud, es va acordar una proposta alternativa, ja que es considerava que d'aquesta manera l'assistència mèdica seria més deficient. la contraproposta tenia quatre punts:

- 1.-S'accepta que les guàrdies es facin a sa Pobla.
  - 2.-El centre hauria de ser atès per tres metges i dos ATS, ja que el nombre d'usuaris passa de 3.200 (els de Campanet) a 14.000 (Campanet, Búger i sa Pobla).
  - 3.-L'Insalud ha d'aportar el cotxe i el conductor.
  - 4.-A mitjà i llarg termini hi hauria d'haver un metge de guàrdia a cada poble, per estar ben atesos.
- En principi, aquesta reforma de l'Insalud s'havia de posar en marxa dia primer de setembre. Ara per ara, s'ha aconseguit que s'ajornà fins que es torni a tractar el tema entre les parts interessades.

ES CREA LA FUNDACIÓ JOAN AMENGUAL PERICÀS

Gràcies a la iniciativa altruista de Maria Pons Reynés «Groga», comptarem al nostre poble amb una fundació cultural. Com a homenatge al seu espòs, mort en accident de circulació, na Maria ha posat en marxa aquesta fundació amb el seu nom. En són els objectius la promoció de l'ús del català i la defensa del medi ambient i del patrimoni històric.

La fundació compta amb un capital de 5 milions i amb els interessos d'aquesta quantitat es duran a terme les accions relacionades amb els objectius esmentats.

La Junta que dirigeix aquest organisme és presidida per na Maria i té com a secretari en Damià Pons i com a tresorer en Francesc Aguiló. Hem d'agrair que aquesta revista hi estigui representada pel seu coordinador, en Jaume Morell. Els altres membres són en Pere-Antoni Reinés «Corritx», en Damià Pons «Mengo», en Pere Reinés «Pessol», na Francisca Fiol, en Miquel Oliver i en Miquel Vives, com a representant de l'Ajuntament.

Hem d'agrair a na Maria aquesta magnífica idea i que hagi volgut comptar amb nosaltres per dur-la endavant.

MEMÒRIA DEL PATRONAT DE LA BANDA DE MÚSICA

El mateix dia 26, el president del Patronat de la Banda, Antoni Reynés, va presentar la memòria de les activitats de la banda i l'estat econòmic. El pressupost és al voltant d'1.700.000 pts. Les aportacions més importants són les quotes dels 46 alumnes -370.000 pts-, la partida municipal -885.000 pts.- i la subvenció del Consell -350.000 pts.- Les despeses més significatives són les de professorat -795.000 pts.- i la compra d'instruments -818.871 pts.-

PLA D'OBRES I SERVEIS: PREVISIONS PER A CINC ANYS

Al Ple de dia 26 de setembre, el Consistori va aprovar la sol·licitud d'obres a incloure al Pla d'obres i serveis del Consell Insular de Mallorca. Per a l'any que ve, es demanarà subvenció per construir la biblioteca al nú. 38 del carrer Major. Aquesta casa ha estat comprada recentment -és la casa de ca na Polida, situada just davant l'Ajuntament-. El pressupost de l'obra és de 9.915.036 pts. (un 75% a càrrec del Consell i un 25% de l'Ajuntament).

També se sol·licitarà el 75% per a la instal·lació de unes electrobombes per impulsar l'aigua, amb un cost d'1.826.888 pts.

El batle, a més, va presentar un pla d'inversions per a cinc anys: l'any 1992 es demanaria l'asfalt de carrers i carrerons que encara no hi estan i la construcció d'un teatre a l'aire lliure al pati de l'Ajuntament. Per als tres anys següents (1993, 94 i 95) se demanaria ajuda per a les tres fases de construcció de la via d'accés al poble -pressupostada globalment en 90 milions de pessetes-.

CURSOS

Aquest mes d'octubre s'inicien diversos cursos promoguts per l'Ajuntament: un curset de tennis per a menors de 13 anys i un curset mitjà de català, que començarà a primers de novembre. Ara és el moment d'apuntar-se.

SOPAR D'ENTITATS COL·LABORADORES AMB L'AJUNTAMENT

Seguint la tradició de l'any passat, l'Ajuntament va convidar les entitats del poble que col·laboren en les festes a un sopar d'arròs brut. El sopar, que va reunir devers 400 persones, es va fer al poliesportiu el passat dia 15. El sopar va acabar amb ball.

ARNAU REYNÉS, PREGONER DE LES FESTES DE MURO

El número de juliol-agost de la revista «Algebelí» fa referència al pregó que va pronunciar Arnau Reynés «Pes-sol», per inaugurar les festes de Sant Joan a Muro. N'Arnau va parlar sobre la música. Va parlar dels músics murers i de la necessitat de recobrar la música popular. En acabar, el batle li entregà una placa commemorativa. N'Ar-nau és casat i viu a Muro on, per altra banda, dirigeix la Coral Miquel Tortell.

UNA ALTRA EXPOSICIÓ D'EN PERE ALEMANY

En Pere Alemany Colom va exposar a Amsterdam fa un parell de mesos. Actualment mostra la seva darrera obra a la ciutat alemanya de Colònia. Aquestes dues grans ciutats europees hauran pogut comprovar que el pintor campaneter s'aventura pels camins de l'art amb coratge i sense témer el risc. A principis de l'any que ve té previst exposar a la Galeria Bisart de Palma. Serà una bona ocasió per donar-li un cop d'ull i parlar-ne amb més detall.

PRESENTACIÓ D'UN LLIBRE DE M.S. OLIVER

El divendres 28 de setembre, al saló de sessions de l'Ajuntament, es va presentar una reedició de Cosecha periódica (Artículos varios) que M.S. Oliver -el més il·lustre dels campaneters i el més poc campaneter dels nostres fills il·lustres- va publicar aviat farà cent anys. L'edició facsímil del llibre ha anat a càrrec de l'editorial El Tall i destaca per la seva pulcritud i per les setze pàgines amb fotografies que du intercalades.

L'acte va consistir en un parlament de Damià Pons i Pons, autor de l'estudi introductori que du el llibre. En va explicar el contingut i també a referir-se a les circumstàncies vitals de n'Oliver en el moment d'escriure'l, així com de la situació de Mallorca en aquell important any 1890. L'editor Lleonard Muntaner va explicar les característiques de l'obra, tot el seu procés d'elaboració, especialment complex sobretot quan es tracta d'una edició acurada com en aquesta ocasió.

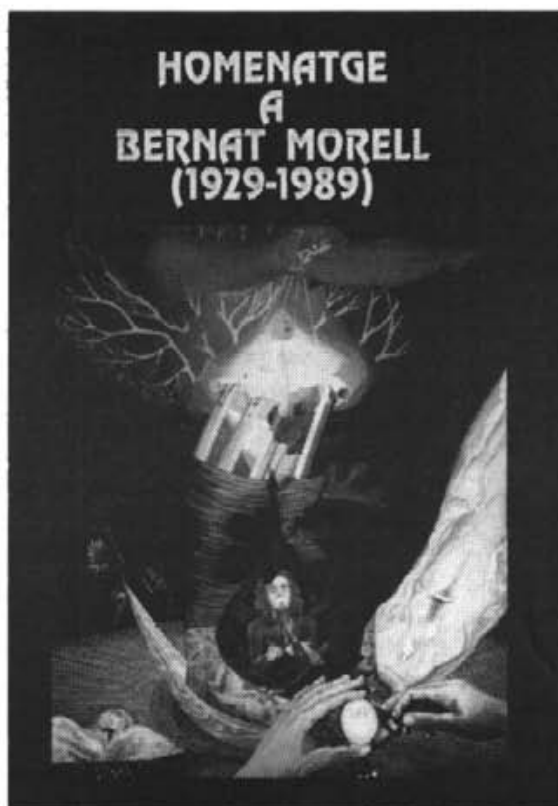
Unes trenta-cinc persones acudiren a l'Ajuntament a celebrar la reedició d'una obra, la primera que va publicar n'Oliver, que d'alguna manera assenyala l'inici de l'època contemporània a Mallorca. L'any que ve en farà cent de la seva aparició i encara conté molts d'elements de reflexió que són ben aplicables a la Mallorca d'ara mateix.

EN MIQUEL OLIVER ESTRENA UNA COL·LECCIÓ DE LLIBRES CREADA PER L'AJUNTAMENT

El dissabte dia 6 d'octubre es va fer la presentació a la Casa de Cultura del llibre *Inici de litúrgia* de Miquel Oliver Bauçà, un aplec de tres reculls de poesia titulats *Camins de revetla* (1983), *Floriran asfòdels just ran de mar* (1985) i *Demà serà silenci* (1987). L'acte va ésser multitudinari: unes dues-centes cinquanta persones, de totes les edats i característiques, varen escoltar les paraules de Gabriel Janer Manila i les de l'autor, el qual a més a més, va llegir una selecció dels seus poemes.

El llibre de Miquel Oliver inaugura la col·lecció Pla de Tel que ha creat l'Ajuntament per tal de publicar autors locals i obres de temàtica campanetera. El ritme d'edició pretén ésser d'un a l'any, però hi ha la voluntat d'augmentar-ne el nombre segons les disponibilitats pressupostàries. El primer títol té un disseny sobri i refinat i du un pròleg de l'escriptor algaidí Gabriel Janer Manila, un amic coral de tota la vida d'en Miquel Oliver. Així mateix, tres dibuixos de V. Pascual Rodrigo engalanen l'obra. El llibre serà regalat a totes les famílies del poble que el vulguin. L'hauran d'anar a cercar a l'Ajuntament.

Amb la publicació d'aquests tres reculls, que s'afegeixen a *Cita a la Riba* aparegut fa un parell de mesos, queda ben demostrat que en Miquel Oliver és a hores d'ara un poeta mereixedor de l'atenció dels lectors. La seva obra, una mena de broll inestroncable, té la maduresa de la forma ben feta i la intensitat de les vivències que arrelen en l'experiència personal més íntima i convulsa. En un període de menys de deu anys, aquest mestre algaidí que fa trenta anys que exerceix la seva professió al nostre poble, ha esdevingut tot un poeta.

HOMENATGE, A MOSCARI, AL PINTOR BERNAT MORELL

En ocasió de les Festes de Sant Bartomeu, el poble de Moscardi, i la seva batlesia al davant, volgué retre homenatge a Bernat Morell i Bennàsser (1929-1989) exposant una selecció de la seva obra. A una sala de les magnífiques Cases de Can Gelat, s'hi arreplegaren dibuixos, retrats i pasisatges. Hi havia el retrat del sabater Antoni Fluixà -decimonònic i hiperrealista a la vegada-; els dibuixos fets per a il·lustrar la *Història de Campanet*; el

gran quadre figuratiu que combina, en un pla al·legòric, rostres i referents sexuals; paisatges de les rodalies de Moscardi resoltos amb una tècnica puntillista molt depurada...

Va ésser una mostra que va permetre comprovar que l'obra d'en Bernat Morell té un elevat interès artístic. Ara bé, no va ésser -ni tampoc ho varen pretendre els organitzadors- la gran exposició, abundant, completa i selectiva, que permetria situar la plàstica morelliana al nivell de difusió i de valoració que pels seus mèrits li correspon. Esperem que això serà possible sense massa retard.

L'exposició, que va ésser visitada per molts de campaneters, va comptar amb un catàleg magnífic: tres il·lustracions, dos escrits sobre Moscardi del pintor, una relació de les exposicions realitzades i un text dens i profund d'Alexandre Ballester sobre la personalitat d'en Bernat Morell. Tot plegat, un encert que honora el poble de Moscardi.

«LLAPIS DE COLORS» HA ESTAT PREMIADA PEL MINISTERI D'EDUCACIÓ

El paper de les revistes escolars és jutjat com a molt important per tots els corrents pedagògics que propugnen i practiquen un ensenyament viu i no enllaunat. El Col·legi Públic «Llorenç Riber» des de fa tres cursos edita una publicació titulada «Llapis de colors» que sobretot destaca per oferir una visió totalitzadora de les activitats escolars: des dels grafismes primaris dels més menuts fins als treballs de ciències socials o de llenguatge dels més majors. A «Llapis de colors» hi trobam l'escola amb tota la seva diversitat i riquesa. Cada curs hi aporta qualche cosa: dibuixos, poesies, calligrames, passatemps, còmics, cròniques esportives, reportatges naturalistes,... La impressió i la presentació dels materials és molt acurada i clara. En resum, una publicació de molt bon veure que permet anar tenint un recordatori anual dels treballs escolars dels estudiants campaneters.

Al número tres, que correspon al curs passat, hi ha una notícia que és mereixedora de felicitació: la revista «Llapis de colors» ha estat premiada pel Ministeri d'Educació pels seus mèrits com a publicació escolar en la convocatòria de l'any 1990. Enhorabona i endavant les atxes!

Llapis de colors

CURSA CICLISTA DE SA PUJADA

«Sa Pujada» va organitzar dia 8 de setembre una competició ciclista que tenia com a itinerari el de l'antic maratò, amb el «duríssim» port d'Ullaró. Hi participaren una quarantena de ciclistes i els guanyadors foren en Joan Riber «de Moscari» -en primer lloc- i en Tomeu Oliver -segon-. Tant a la partida com a l'arribada, just davant «Sa Pujada» hi va haver molta animació i també molta d'aigua per refrescar tant els ciclistes com el públic.

EXCURSIÓ AL TORRENT DE PAREIS

A mitjan agost uns quaranta campaneters feren l'excursió del torrent de Pareis, des de l'ermita de Sant Pere d'Escorca fins a la cala de Sa Calobra. Cinc hores bones de caminada que representaren esforç, dificultats i emoció. I sobretot una actitud fascinada davant l'espectacle d'una naturalesa que s'exhibeix amb tot el seu esplendor. Els excursionistes berenaren a S'Entreforc i, tot seguit, una part d'ells entraren dins Sa Fosca, a la seva part final.

En arribar a Sa Calobra, hi hagué una nedada refrescant -per cert, l'aigua era bastant bruta a causa que una dotzena llarga d'iots hi havien vomitat porqueria- i cap a les dues i mitja es va formar una bona taulada, prop de seixanta que va anar rebent amb alegria els plats d'arròs.

Aquesta excursió del mes d'agost ja forma part de les activitats estiuenques dels campaneters. És una tradició encara recent però que ja sembla ben arrelada en el calendari anual.

ACCIDENT MORTAL

El diumenge dia 24 de setembre, al vespre, es va produir un tràgic accident a la carretera Palma-Alcúdia, per devers Can Seguer. Na Margalida Mascaró «Ferrana» va morir atropellada quan intentava creuar la carretera, acompanyada pel seu promès, quan partien d'un dinar d'amics fet en una caseta d'aquells voltants. Na Margalida va morir a l'acte i el seu acompanyat en va sortir greument ferit i es recupera a l'hospital. Vaig des d'aquí el nostre condol a la família.

FINALITZA EL CURSET DE NATACIÓ

Durant un mes i mig, un nombre aproximat de 70 persones de totes les edats han seguit el curset de natació que l'Ajuntament ha organitzat a la piscina municipal. Dia 15 de setembre es va donar per acabat el curset amb una festa en què es donaren medalles als participants i es va fer un refrigeri per a tots els assistents.

En Guiem Socies Pol «es carter» guanyà el mes de juliol el 2° premi al torneig d'escacs Open Alcúdia Festes de Sant Jaume. De set partides en guanyà cinc, en va perdre una i feu taules a l'altra.

I el mes de setembre a Binissalem altra vegada es tornà a lluir a les Festes des Verman. En aquest torneig es proclamà vencedor guanyant set partides de les set que va jugar. No hi ha dubtes que la valúia d'en Guillem supera l'àmbit local per afirmar-se a nivell de Mallorca. En aquest sentit convé recordar que ja anteriorment havia guanyat diversos tornejos, i fa 18 anys quan ell en tenia 29, guanyà el quart campionat de Mallorca.

Enhorabona Guillem, un home que estima el deport dels escacs.

CARTES AL DIRECTOR

Senyor coordinador de «La Revista Campanet».

En nom dels amics del Partit Popular i en nom propi, li agrairíem tengués l'amabilitat de publicar aquest escrit a la seva revista.

Davant les manifestacions fetes per Antoni Reines (portaveu del PSOE) a la Revista Campanet, a on diu que el Partit Popular ha «defenestrat» a Joan Martorell, ens veim obligats a aclarir:

Que aquesta afirmació és falsa, ja que l'amo en Joan és el nostre portaveu a la sala (càrrec de la màxima importància i representació), que el Partit Popular li ha confiat la seva representació absoluta a la comissió de govern del nostre ajuntament, i que abans de la reestructuració de la junta local del Partit Popular a Campanet, l'amo en Joan era vocal, qüestió que s'actual junta molt encertadament va reconsiderar, i valorant els seus mèrits, va decidir anomenar-lo president d'honor.

Per una altra part vull manifestar públicament, que el Partit Popular està molt orgullós de tenir entre els seus homes un dels batles més brillants i feiners que ha tingut el nostre poble, i a aquí estem agraïts perquè la importància del Partit Popular a Campanet es deu amb un altíssim percentatge a ell.

Molt agraïts.

Jaume Pol Pons
President del PP-Campanet

LA NOVETAT DE L'ESTIU: LA PISCINA

A Campanet, enguany l'estiu ha estat diferent. L'element que ha revolucionat les vacances de molt dels campaneters ha estat la piscina municipal. Una piscina tot just inaugurada a mitjan juliol, que ha estat el lloc on passar les hores caloroses del mes d'agost i fins i tot del setembre.

Però, a més de passar-hi l'estona, també qui ha volgut ha tingut l'oportunitat d'aprendre a nedar. Dia primer d'agost es va posar en marxa un curs de natació organitzat per l'Ajuntament. Des de nins petits fins a gent més gran han après, com a mínim, a surar dins l'aigua. Unes 70 persones inscrites demostren que ha

estat tot un èxit.

Com a cloenda del curs, dia 15 de setembre es va celebrar el lliurament de medalles per a tots els participants amb cintes de diferents colors segons les categories. Els mateixos alumnes i les seves mares varen preparar un refresc ben assortit. Els alumnes varen demostrar les seves qualitats. S'han de destacar els progressos i els ànims de les nedadores més «veteranes».

En definitiva, amb aquesta festa es va tancar d'alguna manera un estiu que ens ha duit novetats, un estiu «passat per aigua» encara que no hagi plogut.

FESTES DE SANT MIQUEL

Alguns dels actes de les festes de Sant Miquel ja han esdevengut tradicionals: l'homenatge a la vellesa, la fidevada, el certament de fotografia... Enguany, la fidevada com sempre dirigida amb molt d'encert per l'amo en Toni Biana ha estat amenitzada per una vetlada de balls mallorquins. En Joan Martorell, de la Revetla Campanetera, ha sabut reunir diversos grups de ball mallorquí per tocar i ballar a la plaça de Son Puça. Vaig l'enhorabona per en Joan i també per als cuiners d'uns fideus tan gustosos.

Ja hem dit que el certamen de fotografia comença a esser tradicional. En aquesta quarta edició, que comptava amb el suport de la Banca March, els guanyadors varen esser Andreu Negre, premi general, i Jaume i Jaume Reines «Beneta», premi local.

També es varen aprofitar les festes per presentar un

llibre de Miquel dels Sants Oliver, titulat «Cosecha periodística». Damià Pons, autor del pròleg, i Lleonard Muntaner, editor, parlaren sobre aquesta obra a una trentena de persones reunides a la Sala de l'Ajuntament.

La processó de les llanternes va esser el moment màgic de les festes. Els al·lòlts passejaren pel poble els seus llums fets amb melons. La celebració més entranyable és, però, l'homenatge a la vellesa. A l'acte, celebrat a l'església, hi col·laboren la Coral Sant Miquel i la Banda «La Unió Musical». L'Ajuntament oferí plaques i obsequis a les persones de més edat i la Caixa va obsequiar la tercera edat amb un refresc.

I enguany, el temps va acompanyar, encara que l'ambient del ball del dissabte vespre fos un poc «fred».

CAMPANET A LA «GRAN ENCICLOPÈDIA DE MALLORCA»

per **Damià Pons**

Com ja vàrem fer amb els dos volums anteriors, volem oferir la relació d'entrades del tercer volum de la Gran Enciclopèdia de Mallorca que fan referència a Campanet. N'hi ha vint-i-cinc, però una d'elles és enormement important: és la referida al nostre municipi. La veu **Campanet** és un article de setze pàgines, profusament il·lustrat, que ofereix, amb una gran densitat d'informació, una síntesi històrico-geogràfica del poble. Llegint aquest article es pot adquirir un coneixement rigorós i precís de la nostra història. També hi ha entrades que fan referència a esdeveniments històrics, a publicacions, a personatges i sobretot a topònims. No cal dir que l'autor és en Damià Ferrà-Ponç, membre de l'equip de redacció de l'Enciclopèdia. Vet aquí la relació.

-CAMPANET (revista), p. 18, reproducció portada núm. 45.

-CAMPANET (municipi), ps. 18-34, 22 fotografies, 2 gràfics, un plànol, un quadre dels resultats electorals, un gravat extret del mapa del cardenal Despuig, 3 dibuixos de Vicenç Sastre, els batles del segle XX, els noms dels fills il·lustres, la composició del Consistori l'any 1989, el percentatge de la producció agrària i ramadera.

-CAMPANET, COVES DE, p. 34, dues fotografies.

-CAMPANET, GRUP DE, p. 35.

-CAMPANET, QUADERNS DE, p. 35.

- CAMPANET, REVOLTA DE, p. 35.
- CAMPANET. HOJAS INFORMATIVAS, p. 35.
- CAMPASSOS, ES, p. 36.
- CAMPINS CERDÀ, Rafel «Trota», ps. 40-41, fotografia.
- CANOVA, SA, p. 73.
- CANS, BREGUES DE (Joan Capó Amengual - «Blanc»), ps. 77-78.
- CAPELLÍ, CAN, p. 116.
- CAPÓ DE SON BORRÀS, ps. 130-131, fotografia d'una làpida sepulcral.
- CARABINERS, BREGA DELS, p. 139.
- CARRASCA DE BINIATRÓ, SA, p. 168, fotografia.
- CARRÒS, TORRENT D'EN, p. 181, fotografia.
- CASELLES, p. 202, fotografia.
- CASELLES, TORRENT DE, p. 203.
- CASOTES, SES, p. 207.
- CATANY, CAN, p. 226.
- CAUBET, p. 232.
- CLAPER DES DOBLERS, ps. 304-305.
- CLOQUELL, SON, p. 312.
- COLLS, ES, p. 367.
- COLOMS, COVA DES, p. 386.

LA TEULERA DE CAN DOLÇ

Les mans campaneteres fenyent el fang com abans

Per Rafel Gelabert

Tot i que Campanet no tengui el prestigi d'un poble eminentment terrisser com Marratxí, encara queda una teulera, d'un bon grapat que n'hi havia abans a Campanet; mostra d'això si feis una volta pel mercat del dijous a Inca, entre les presses i els renous, podeu contemplar al Carrer Major una parada en la que s'hi exposa per a la venda els objectes de fang elaborats a la Teulera de Can Dolç de Campanet.

No se sap quan es va posar en marxa aquesta teulera, donat que s'ha anat transmentent de generació en generació, emperò aproximadament fa uns dos-cents anys, la qual sempre ha estat ubicada allà mateix, al carrer dels Molins. Aquesta era dels padrins de l'amo Antoni de «Sa Teulera», que ara té noranta anys.

La llenya es crema igual que així com es cremava al principi que es va muntar l'esmentada explotació, a la qual abans la duïen de les diferents possessions del poble, hi havia uns homes, els carreters, que es dedicaven a tragar-ne. Enperò ara la duïen d'allà a on la troben, cremen postetes de serradores, etc.

A la terra la duïen de Vilafranca de Bonany i la mesclen amb terra de Lloseta o bé de Selva, altre temps la duïen de possessions de Campanet com per exemple Santiani, Caselles, Monnàber Vell, entre altres, però motius aliens a la seva voluntat els obligaven a haver de deixar les diferents possessions de Campanet. Aquesta terra de Vilafranca és molt bona, és vermella però a l'ésser tota sola massa forta per obrar l'han de mesclar amb altra de diferents característiques, com de Selva o Lloseta.

Antigament la terra es molia amb un carretó de batre, igual ho feien amb el blat, però fa uns trenta anys qu4e es va substituir el carretó de batre pel molí de pinso o el molí de martell que capola la terra. Una vegada que la terra està capolada, aquesta passa per uns garbells on queda ja progada la polsina. Allò que cau a

damunt el garbell li diuen les porgueres que es van tirant a dins una màquina que tenen ara i que antigament ho havien de fer amb els braços, o sia, ho anaven remolcant amb els braços dins una pica amb aigua, i llavors ho anaven passant per uns garbells, tot aquest procés ha passat a ésser mecanitzat. Ara amb un molí, una espècie de «bombo», allò que li diuen les porgueres, o sigui els macs, purament dits que es tiren.

El forn segueix igual que antigament, hi ha el mateix forn que hi havia en un principi quan es va posar en marxa aquesta teulera, i

aquest encara és utilitzat avui en dia. Aquest forn és de llenya, la llenya que s'hi sol cremar és de pi, alzina, sinó en tenen de llenya d'aquests arbres cremen clovelles d'ametlla, darrerament han cremat residus de fàbriques de babutxes.

Els clients van directament allà, a la Teulera, i actualment en tenen de tot Mallorca, fins i tot dels pobles més enfora de Campanet, com poden ésser Sóller, Ses Salines, Andratx, Campos, darrerament han tengut uns clients de Binibeca (Menorca), que per venir amarraren l'iot a Cala Ratjada. Aquest hivern remeteren una comanda cap a Eivissa, mai havien exportat gens de gènere a aquesta illa.

Els estris i ormetjos que fabricaven antany i els que fabriquen avui han sofert una variació. Abans es feien cadufos que servien per treure l'aigua de les sínies, i ara amb el temps tot això s'ha perdut.

Les alfàbies per guardar els ossos de porc, les olives al llarg de tot l'hivern i estiu, i també per enmagatzamar-hi les figues seques eren elaborades amb molta demanda. Abans quan encara no hi havia rentadores, o màquines de renta, s'hi fabricaven ribells, cossis, cubells i tot allò necessari per a fer bugada, fins que les rentadores entraren als nostres dies i els substituïren.

Abans també s'hi fabricaven molts de canons per a reguiu, aquesta les posaven a dins unes síquies a davall terra, i eren molt utilitzats per Sa Pobla i Muro, emperò quan varen sorgir els tubs d'expansió, aquests es deixaren de construir. De teules en deixaren de fabricar fa ara uns quatre anys aproximadament. De plats, greixoneres, escudelles, tasses i altres peces semblats per a la cuina no se n'han fabricades mai.

Actualment només construeixen peces de jardineria per a la decoració, com poden ésser cossiols, tarrines, alfàbies, bevedors, pasteres, també darrerament els feren una comanda de fabricar uns tres-cents fanals per posar a la terrassa d'un hotel. Actualment hi treballa en aquesta empresa familiar tota la família, hi treballen l'amo en Toni Costitxer, i un jove que ells han ensenyat, en Miquel Quart, el seu fill, Antoni, l'amo Antoni que té uns noranta anys també hi culeja encara que sigui ja major, lla-

vors n'Antònia que se n'encarrega de les comandes. Actualment no és massa rendable, donat que requereix moltes d'hores de feina que s'elabora amb les mans suposa un gran consum de temps. Avui en dia sortosament gaudeixen d'un gran avantatge, la poca competència en el mercat, gràcies en aquest fet així mateix es defensen per a poder subsistir.

Moltes teuleres han tancat les seves portes, abans a Campanet n'hi havia unes cinc i d'aquestes només en queda la de Can Dolç. A molts d'altres pobles veïnats, com per exemple Muro, Sa Pobla n'hi havia bastantes i ara avui en dia pràcticament totes han tancat les seves portes.

A Ciutat n'hi havia moltes de teuleres, pel barri antic, al carrer de la Gerreria, d'aquestes ara ja no en queden gairebé cap.

Quan s'ha fet la peça cossioll, tarrina, alfàbia, etc., ha d'estar un parell de dies a fi què se sequi, ara a l'estiu fan més via les peces a eixugar-se, en canvi en l'hivern degut a la humitat les peces han de menester més temps per secar i poder-se enforar.

Un cop les peces eixutes s'enfornen i han de menester per coure unes devuit hores, però aquest temps és molt relatiu atenent-se a la llenya, les condicions atmosfèriques, etc. Es pega foc al forn cada quinze dies, o cada setmana, depèn de la matèria que es tengui per coure, al tenir dos forns els facilita que segons el volum de peces per coure, s'encengui un o l'altre.

A l'hora de pegar foc al forn es té en compte la situació de la peça, pel que fa referència a la sequedat. Tambè intenten que tots els productes estiguin prèviament elaborats, donat que tota la feina es realitza a mà, abans quan feien teules, al fer-les a màquina enfornaven més sovint, emperò ara que tota la feina es fa manual el seu procés d'elaboració és més llarg, el que suposa que l'enfornar també es retarda.

I que aquesta teulera així com s'ha transmès de generació en generació fins avui, també es vagi transmetent en un futur pròxim, a fi de què no desemboqui a una situació de tantes altres de Mallorca que han hagut de tancar les portes.

NOMS DE LES PARTS DEL COS HUMÀ

per Jaume Ordines i Llobera

Les persones ens fixam més en allò que deim que com ho deim. I així ha de ser perquè allò que és més important és la comunicació, donar-nos a entendre. Tanmateix, a vegades, descuidam una miqueta allò que deim i no ens expressam d'una forma precisa quan ben bé ho podríem fer així. Aquesta lliçó de llenguatge és sobre els noms de les diferents parts del cos humà -aquelles que es poden veure amb la vista, les parts exteriors- perquè quan parlem del nostre cos o dels cossos dels altres ho sapiguem fer amb més precisió.

Els ésser humans hem posat nom a totes les coses i com podreu veure amb els noms del nostre propi cos, no hem deixat cap trosset sense nom. Amb aquesta lliçó es pot veure la riquesa del llenguatge.

Diferenciam en el nostre cos tres grans parts: el cap, el tronc i les extremitats (les superiors o braços i les inferiors o cames). A continuació pas a explicar-vos les parts del cos assenyalades amb el signe * en la relació numerada.

8. **Parpella o pipella**, és la porta de l'ull, és el trosset de pell que protegeix els nostres ulls, d'un excès de llum, de la pols, etc.

12. **Gargamella o gola**, és la part anterior del coll, en oposició al clatell o nuca.

17. **Oronell o nariu**, cadascun dels forats del nas.

26. **Sotabarba o sotabarra o galamó o papada**, és la part carnosa que forma bossa entre le mentó i el coll.

28. **Braç**, és la part de l'extremitat superior que va de l'espatlla al colze; la part que va del colze a la mà es diu **avantbraç**. Deim el braç dret o el braç esquerre i en referim a l'extremitat superior sencera. També, deim la cama dreta o la cama esquerra i ens referim a tota l'extremitat inferior.

34. **Dit**, vegeu els noms dels dits: dit gros o polze; índex (dit assenyalador, apuntador, saludador o mestre); dit del mig (dit mitger, llarg, del cor o llèpol); anular (dit de l'anell); auricular (dit petit, xic, menut, menuell o gorri). Els dits tenen cara ventral, cara dorsal; el tou del dit o polpa del dit és la part més gruixuda del dit.

43. **Penis**, és l'òrgan de reproducció masculí. La **vagina**, el femení. El gland és l'extrem del penis i del clitoris.

49. **Ventrell de la cama**, o panxell o tou de la cama, és la part més gruixuda de la cama.

1. cap, testa

2. cabells

3. front

4. ull

5. pupil·la, nineta de l'ull o nina de l'ull

6. cella

7. pestanya

*8. parpella o pipella

9. orella

10. coll

11. nou del coll

*12. gargamella o gola

13. clatell, nuca

14. cara

15. galta

16. nas

*17. oronell, nariu

18. boca

19. dents

20. llengua

21. dents

22. bigoti, mostatxo

23. llavis

24. barbeta, mentó, barra

25. clotet de la barbeta

*26. sotabarba, sotabarra, galamó, papada.

27. espatlla

*28. braç

29. colze

30. aixella

31. avantbraç

32. canell, monyó

33. mà

*34. dit

35. ungla

36. palmell

37. pit

38. esquena

39. cintura

40. panxa

41. guixa, melic, llombrígol

42. mama, mamella

*43. penis/vagina

44. anca

45. cuixa

46. genoll

47. maluc

48. cama

*49. ventrell de la cama

50. turmell

51. peu

52. dit

53. taló

54. punta del peu

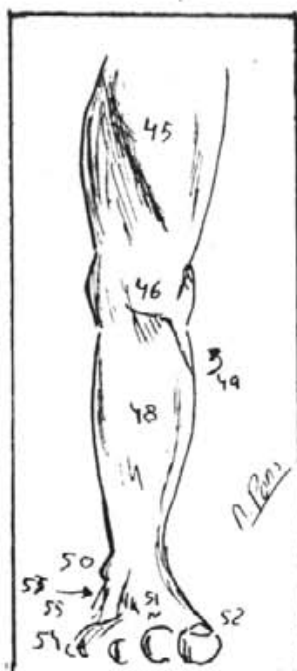
55. planta o sola del peu

56. cul

...

(Aquest article és publicat dins el marc del conveni signat entre l'Associació de la Premsa Forana de Mallorca i la Conselleria de Cultura, Educació i Esport del Govern Balear).

LLEGIU
i
ANUNCIAU-VOS

a **CAMPANET**

S'ARREGLEN
ELECTRODOMÈSTICS

MANUEL

Petxino, 42
CAMPANET

Tel. 51 68 54

B A R
CA'S RETO

GELATS I TAPES VARIADES

INCA CENTRO AUTO, S.A.

CONCESSIONARI OFICIAL

OPEL

GM

Avd. d'Alcúdia, 71
RECANVIS I TALLER: Tel. 50 50 21
VENDES: Tel. 50 34 86

INCA

CITA A LA RIBA DE MIQUEL OLIVER

Geografies

per Margalida Pons i Jaume

Durant un temps vaig creure que les terres i les lletres pertanyien a mons diferents, tan llunyans entre si que només l'atzar podia conciliar-los. Quina llengua parlen les muntanyes? La roca coberta de líquens, a quina boca ofereix el seu tacte? Poden els arbres, amb els seus garfis malèvols, lligar les mans dels poetes? No, pensava. És un determinisme absurd, el que ens dicta la màxima de cada escriptor és condicionat pel seu paisatge. No hi ha fronteres que puguin tallar les ales dels mots. Més endavant, els perfils d'aquella idea, tèbia i nerviosa com un animal jove, s'anaren suavitzant. Vaig pensar en el llunyà castell de Duino, on al llarg de molts anys Rilke escriví les seves elegies; en els rials i els xiprers de Sinera, que ombrejaren els escrits d'Espriu; en la Irlanda de Joyce; en el Santanyí de Bernat Vidal, transformat en Santa Marina de la Vinya a les pàgines de *Memòria d'una estàtua*... I vaig veure que aquella relació entre terra i lletra, entre pedra i so, era real, feia mal als ulls de tan viva. També era, però, distinta de com l'havia imaginat. Fa uns mesos, passejant pels carrers d'Arenys, vaig entendre que era Espriu qui havia modificat el poble. En entrar al cementiri, on tot s'aboca al mar, em semblà visitar una gran biblioteca, on cada làpida era un vers i cada mausoleu un poema coronat per la dalla del retorn impossible. De lamateixa manera, sovint, en vorejar el mar de Santanyí, he vist tots els colors de Blai Bonet mesclant-se entre les aigües i profanant la llum lívida.

Cita a la Riba conté, ja en el títol, un element físic, palpable: aquesta ribera que l'autor llimarà i farà acollidora per obra de l'evocació amorosa. per això podem llegir versos com:

*Caminarem la Riba d'aquest mar
que són les nostres mans quan ja l'impuls només és una flaire
persistent.*

O com aquests altres:

*La franja de la Riba, grisa, pètria,
cisella els nostres fronts i migparteix
els llavis que, en èxtasi impossible,
s'acosten i s'allunyen, escullera
constant, a la follia que desitgen.*

Perquè els cossos han patit l'estranya metamorfosi de l'agüa i de la pedra i els llavis han estat la tova dolcesa del fang. I tal vegada arribarà un temps en què home i naturalesa assoleixin la còpula perfecta, acordant els seus batecs i els seus gemecs. Aquesta és l'esperança del poeta:

CITA A LA RIBA

PREMI "BERNAT VIDAL I TOMÀS" 1990

BALENGUERA

MIQUEL OLIVER BAUÇA

*Potser, algun dia, aquestes pedres nostres,
sobtadament, prenguin veu i figura
esdevenint sirenes complaents
dins la mar tan real de nostres ànsies.*

Però on més clara és la boira que confon figura i entorn és al tercer poema de *Cita a la Riba*. Cos i ciutat són camins paral·lels que es revoltan per anar a morir a un mateix punt: el que uneix uns ulls i una murada:

Tot era la ciutat: la catedral,
el moll de pescadors, la xemeneia,
l'aire entelat, el vaixell que se'n va;
l'olor de la taverna, l'aiguardent,
el corn que va sonant monotonia,
l'estridència del cant de la govina,
el remoreig acompassat de l'ona.
El cos tan abrivat que ara somriu
i les turgències del teu impuls;

aquesta airosa mitja volta engir
l'interior esveltesa com l'espill
d'aquesta mar tan blava on s'enfonsa
l'avidesa d'un cos, la secular
murada reflectint-se al teu esguard.

JOANA CAPÓ REUS

Cosmètics**Arômes****Perfums**

SERVEI D'ESTETICISTA

GRAN VIA COLON, 16 - LOCAL 6 - INCA

Llegint aquest llibre m'he adonat que el divorci entre terra i poesia que un dia vaig imaginar definitiu era només una il·lusió. Que ens cal aprendre a mirar en els turons i els boscos, en els torrents i els sembrats, allò que guarden, savis i silenciosos, del nostre pas. I que la més preciosa geografia és la que s'amaga en els engranatges rovellats o lliscants del record.

Aquest parlament, publicat al Programa de Festes de Santanyí, és l'anàlisi que en va fer na Margalida Pons a l'hora d'argumentar el veredict del jurat del Certamen Poètic d'aquesta vila, on l'obra de Miquel Oliver resultà la guanyadora.

yogur natural
GARANTIA NESTLÉ

EL IOGUR DELS ESPORTISTES

CAIXA DE PENSIONS

"la Caixa"

Calçats i Esports
PETXINO

C/. Petxino, 30 - Tel. 516082
CAMPANET

Lluís Bennàsar Sampol

TAPISSERIA

Placeta Rector Tamorer, 1
(devora l'església)
Tel. 51 65 10
CAMPANET (Mallorca)

SI ELS NOSTRES PADRINS TORNASSIN...

133. — MALLORCA. Camp

Gallí Petit.

Gabellí Petit: L'amo i sa madona amb els seus fills i alguns de la gent llogada a la possessió. L'amo En Tomeu Canals i madò Aina Payeres, padrins de ses Canals.

Cercarien camins antics dintre la grisor, marges de pedra i façanes perdudes fins el ciment, cançons de batre, segar, collir oliva, ametlles i figues, carros i muls, carretons i egües.

Trepitjaren la pols dels camins verjos de temps solitaris i tranquils. Escoltaren i cantaren les tonades del camp que omplien el seu esperit profund i senzill: gloses, llegendes, romanços...

Per una fadrina un dia
me'n vaig anar a confessar:
per penitència em donà
que no la tornàs mirar

o sinó no m'absoldria.

Li vaig prometre que sí,
que mai més la miraria;
A no ser que qualche dia
l'encontràs jo pes camí
i està lleig no haver de dir
bones tardes o bon dia.

No sé com se va seguir
que vàrem sortir plegats
i me va dir: estimat,
veniu a berenar amb mi?
Jo vaig respondre i vaig dir:
bon amor vos he guanyat
perquè ja m'he berenat
de Cristo Sagramentat

aquest dia de matí.

Mos n'anàrem per avall...
no mos vàrem despedir,
que no tornàssim tenir
s'amor, molt més fort que mai.

Cercarien... la caseta, el forn i el garrover, la soll, el llum d'oli i el de tea, l'aljub, la cisterna i el parral, el corral de figueres de moro, el pou i la pica, el cossi per fer bugada, l'olivera i la roca, l'alzina amb la seva esponera, la sitja i el carbó, els canyissos, l'escala i les figueres, el sequer d'albercocs, les païsses, els sostres i els sestadors, els formi-

guers, la sínia i la mula, la tafona i el trull, el cubell d'aigua assolellada a l'estiu, i a l'hivern encalorada al foc per rentar-se l'horabaixa; els viarans entre el rostoll per anar a la caseta del veïnat, els corns que tocaven a migdia o cridaven els amics, el foc de la foganya, el pinte ennegrit pel fum i les rondalles.

Quantes vegades miraven les estrelles abans de despertar el dia! Quans de batecs contaven dins la fosca de la nit!

Sabien dels vents i de les pluges: del Llevant i del Ponent. Coneixien pam a pam la nostra terra.

La seva Tramuntana, les terres de Gabellí Petit: Taló, Mates Veres, ses Covasses, es Puig de ses Gatoves, es Cinc Cortons, sa Cova des Coloms, es Puig d'es Cardés es Porressaret, i tants de llocs on els portava el treball quotidià. Sempre cantaven...

Ja val més anar en galera,
que collir al Porressaret;
germans i que hi fa de fred
en aquest bocí de terra.

Muntanya i Binifaldó
Femenia i Mosset,
Mortix Gran i Mortixet,
pes jovent tot és tristor.

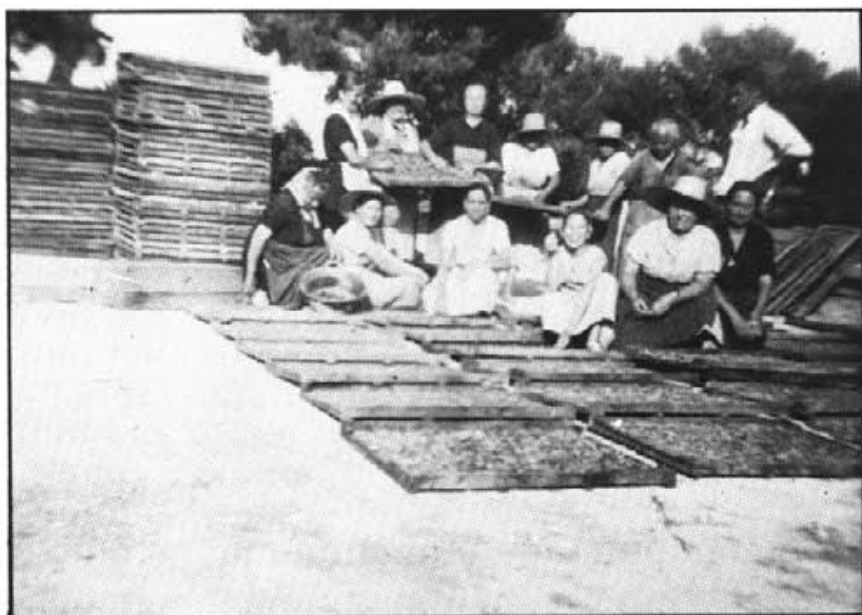
Ses muntanyes de Cabrera
són ses més altes del món
i de tan altes que són
sols s'hi fa monyarroquera.

Es sol ja se despedeix,
de Mallorca se'n va enfora
i demà a sa mateixa hora
en es Llevant compareix.

Coneixien els cants de verderol,
del mussol, del pinsà, de la cader-
nera, del rossinyol...

Terra, albada, posta de sol, fosca,
oratge fred i calor: per ells no conta-
ven les hores, vivien dintre el bol-
quer de les alegries i de les tristors
compartides amb els veïnats.

Camp, muntanyes, turons, semen-
ters, arbres, aigua, falgueres i flors.
Se n'adonaven de les senyals del

Sequer d'albercocs, d'esquerra a dreta: Apolònia Buades «Biana», Aina Payeres «Xeronia», Joana Socies «Matxeta», Antonyita de «cas Cabo», Magdalenas Reinés «Cataixó», Margalida Payeres «Tintorera», Francisca Gual «Maciana», Margalida Mairata «Rossa», Margalida Morell «Cagarunda», Esperança Vic «Sencellera», Margalida Bennàsser «Beneta», Guillem Buades «Llobina». La fotografia està tirada l'any 1951 als Pins l'amo En Guillem «Ronquet» era el propietari.

temps, malgrat no ho haguessin
aprs de cap llibre, cuidaven la terra
amb amor i paciència.

A les vetllades d'estiu, hi mescla-
ven els seus desitjos i les seves
il·lusions: s'enamoraven, estimaven
i volien estimar; es confonien amb
la claror de la lluna... parlant d'a-
mor.

Vos sou sa prenda més alta
que pagaria en diners;
a ca vostra hi sou de més
garrida, i a mí em feis falta.

Garrideta petita,
que fareu en esser gran?
Vos fareu venir «los hombres»
com es tords en es reclam.

Jo maneig es meu guerrer
com a palla de civada;
faré més amb una ullada,
un dia a l'any de passada,
que tots plegats amb un mes.

M'ha seguit es somniar
s'estimat qualche vegada.

i quedar tant descansada
com si casada fos ja.

Cada dia vaig al Cós
estimadeta a fer feina;
Jo no mir tants de pics s'eina
com vegades pens en vós.

Vaig fer Pasqua abans de Ram
amb sa meva enamorada.
Una carta m'ha enviada
que si no hi vaig m'hi duran.

Temps hi ha hagut vida mia
que érem amics jo i vós;
ara en encontrar-nos,
calam es capet tots dos
i mos planyen un bon dia.

Visqueren una altra història: ma-
taren les penes cantant o ofegant-les
dins el silenci. No tengueren l'avi-
nentesa de conèixer el progrés que a
poc a poc s'ha apoderat del viure de
la nostra generació.

Contat per madò Margalida Capó
«Blanca» i redactat per Antònia
Bennàsser.

DE JOVE A JOVE

NADAL MARCH

En Nadal és un jove campaneter que es dedica a un ofici antic com el de ferrer.

-Nadal, tu ets de família de ferrers. Això deu haver influït a l'hora de triar la teva feina?

-Sí, perquè sabia què era. Sempre ho havia vist a la ferreteria que el padrí tenia al carrer Major. Mai no m'havia passat pel cap dedicar-m'hi, però quan vaig acabar d'estudiar havia de fer alguna cosa i em va cridar l'atenció l'ofici de ferrer i vaig estudiar a Arts i Oficis durant cinc anys. Era una especialitat molt poc sol·licitada. Durant els tres primers anys només era jo a classe i després vàrem ésser tres. Al darrer curs érem cinc. Ara, però, ja no es fa com a especialitat i només la vaig poder acabar jo.

-Com veus l'ofici de ferrer? Quin futur té?

-És molt diferent avui en dia. És una cosa molt industrial, a diferència del meu padrí que era totalment artesanal.

-Quines feines sols fer?

-Ara, feina de fornals quasi no se'n fa. El que es fa més són portes, barreres, tot a base de tubs i reixes. A mi, allò que més m'agrada és la feina de fornals.

-Què en penses, de la tecnologia actual, eines...?

-Tot això ha canviat totalment. Sense estar mecanitzat no pots competir amb els altres. Avui en dia el factor més important és el temps; el que interessa és produir molt.

-Costa molt muntar el negoci?

-Sí, costa bastant. Jo he començat poc a poc. La maquinària és molt cara però avança moltes hores de feina.

-Hi ha molta competència?

-No, a Campanet no ens barallam. De moment hi ha molta de feina.

-Es pot considerar l'ofici de ferrer com un art?

-Depèn de la casta de feina que fas. Més que ésser un art, té facetes artesanals. Per exemple, si fas un arrambador t'has d'inventar els dibuixos. Llavors sí que és necessària la creativitat.

-Quin material s'utilitza?

-Sobretot tubs. És el que més s'emptra avui en dia. Llavors ferro massís i ferro de distintes formes: quadrat, rodó i rectangular.

-És una feina difícil?

-Sí és una feina que té dibuix, té més dificultat perquè has de fer les plantilles, pensar el dibuix, etc.

-Fa falta la força?

-Sí, però més l'enginy que la força.

-Una pel·lícula...

-«La nit de la iguana», d'Ava Gardner.

-Mal vicis...

-Menjar bé, anar per la plaça, sortir de copeo els dis-

sabtes.

-Virtuds...

-No som jo qui ho ha de dir, ho han de dir els altres.

-Què fer? On anar?

-Entre setmana feina. Els dissabtes o els diumenges per la plaça, fer un voltí per Alcúdia, llegir...

-Un llibre...

-«La ciudad de los prodigios», d'Eduardo Mendoza.

-I la banda què?

-Aprenc a tocar el trombó, però continuu tocant la tuba perquè no hi ha ningú que la vulgui tocar.

Deixam en Nadal al seu taller. Un ofici antic entre l'art i la indústria. algú ha pres el relleu en una feina artesanal, on -com diu en Nadal- s'ha de menester força però també enginy i creativitat.

Maria Antònia Juan
Francisca Bisquerra

DES DE CA NOSTRA

5. RECORDS D'ESTIU

per TOMEU DES CAMI VELL

Si qualsevol vespre d'estiu pujau a sa plaça de Campanet passant per davant ca ses monges sabreu abans d'arribar-hi si hi estareu fresquets o no: sa placeta des rector Tamorer és com un coll de muntanya, com una encletxa entre penyals, un magnífic indret per mantenir fresca sa memòria de qui ha estat per ara s'únic mallorquí membre de La Real Academia Española de la Lengua, l'il·lustre fill mossèn Riber.

Atravessat aquest preludi espacial, sa Plaça Major compareixerà davant vltros com un llençol gris estès, guardada an es centre per dos vigilants consentits que estenen es seus braços de punxes verdes per damunt es caparrins dets al·lots que, encaçant-se, hi corren per devora.

Es tracta d'un espai urbanístic de primer ordre, un espai amb un equilibri intern que es degrada amb l'afluència incontinguda, incontrolada, exagerada i mediocre des cotxes. Tant de cotxes per sa Plaça me recorda associacions mentals com ses de tallar herba amb un xorrac menjar sopa amb un cullerot o beure vi amb un poal: és un desbarat, un anacronisme, un esclavatge absurd, una modernitat de pa amb fonteta, en fi, un mal costum.

Ja damunt sa plaça pegau una ullada a tot s'àmbit. Oferiu salutacions i cercau per seure. Ho feis potser amb qualcú més per fer taulada. Comprovau quina hora és i pensau, com sempre, que és rellotge des campanmar ha de menester rehabilitar un poc. Mirau ets arbres i els trobau encara esquifits, morts de fam, com a bonsais per força, cansats de menjar pedra. Sentiu es nins i nines com juguen damunt es cadafalc, que és un bocí seu, propi, territori inespugnable per sa gent gran que, quan hi puja, se sent empegueïda.

En Miquel, en Pep o en Poncio pendants, ràpits, nerviosos, esquivant taules i cadires, cames i al·lots, no se torbaran molt a aturar-se devora vltros per donar-vos es bon vespre i demanar que heu de prendre. Si hi pensen, que sol esser quasi sempre, vos ho duren amb tan poc temps com es qui han hagut de menester per dirvos que tenien gelats de «fresa», de xocolata, de vainilla, d'ametlla, d'avellana, de llimona, de pistatxo, de neula, i ses varietats d'impacte «happis», «twister», «spazz» «nifti», «cami-xoc» (aquí, com que ja estareu entabanats de tant de producte, els aturareu i demanareu una «fresqué», que és lo seu). Mentre, es fills ja han fuit a jugar fent de ses seves: «un-dos-tres, patito inglés: Rosa i Agueda, enrera!», «un-dos-tres-quatre... vint-i-nou i trenta, sus! Artur i Jaume, darrera es fassé! De tant en tant, qualcu avisa que vagin alerta a travessar, que passen cotxes.

Vos estirau un poc damunt sa cadira mentre en Jaume, convincent, troba que an es coll Baix estan a la glòria i n'Elia, suau i subtil, fa esforços divertits per normalitzar-se lingüísticament des de Perú fins a Mallorca passant per Londres. En Pere, condescendent, amplia informacions sobre entorn Apple i na Francisca, guapa i decidida, argumenta que no accepta una Mallorca enverinada de ports esportius. En Tomeu defensa a ultrança allò que no pot defensar-se sense ningú i na Joana escolta, absent, ses novetats de sa pescada d'avui dematí. En Miquel arriba a dir que es campaneters pateixen més set en s'estiu que ses tomatureres i en Toni troba que es fems passa massa prest es divendres. N'Antònia de sal mediterrània, amb fesomia grega, recorda es Torrent de Pareis entre emocionada, al·lucinada i incrèdula (l'he fet?), i un altre Tomeu descobreix una realitat absurda i incòmoda darrera unes ulleres de color caqui. Mentre a un cornaló de sa plaça na Neus i es dos Tomeus, dolçament empresonats dins una gàbia de cabells de banús, cavilen es perquè de s'absència de ses músiques de balls mallorquins an es poble, a un altre racó en Joan, na Francisca, en Toni, n'Aina i na Núria debaten amb aire de jota si ses al·lotes guapes són pes sonadors Na Maria, però, balla, bota i estudia per s'examen de s'Ajuntament.

Poc a poc, quasi sense voler, ses hores desfilen mesclades dins un aire tranquil de veus i alenades. Poc a poc, s'esperit i es seny reposen es braons i tot torna de color de son.

Assaborint l'hora tranquil·la, que diria n'Alcover, vos aixecau i recolliu pereses fent qualche estirament. Un acomiadament cansat als qui queden bastarà per guanyar-vos sa tornada a ca vostra. Si casualment ho feis passant per davant es bust de don Llorenç, sentireu com vos xita molt fluixet. Aleshores, incrèduls, vos hi acostau per comprovar si és un somni o una al·lucinació. En aquest moment, mentre dubtau, es mestre vos farà arribar es secret: a sa plaça hi batega tot es cor de Campanet.

CAMPANET A LES RONDALLES MALLORQUINES (III) SA FIA I SA FIASTRA DES MOLINER

Per Caterina Valriu

Amb aquest article clourem la petita sèrie dedicada a comentar les rondalles de l'aplec de mossèn Alcover que es situen al terme de Campanet.

Aquesta rondalla, que per la història que conta ben bé podria passar a qualsevol lloc, fou recollida pel canonge manacorí de boca de Dª Maria Font i Oliver, de Campanet, i la podeu trobar al volum XV de l'aplec. Comença així:

Això era i no era, un moliner de Sa Pobla que tenia una fia que havia nom Catalineta, garrida, galanxona i aguda ferm.

Es moliner cau viudo, i se torna casar amb un viuda que tenia una fia i nomia Catalinota, baldrumera, dalibrou i malambrosa.

Es Moliner un dia diu a Na Catalineta:

-Catalineta, torna sa farina an es Gegants de sa Cova d'es Fangar!

Es Fangar és una possessió de Sa Pobla cap a Campanet, an es peu de Muntanya.

En aquell temps a una cova d'aqueixa possessió hi habitava un escabotell de gegants, que se vivien de sa caça que agafaven.

Eren uns gegants bona gent ferm, que no deien res a negú, mentres no se posassen amb ells. Ja ho sabien poblers, campaneters i bujarrons, i per això negú se posava amb ells, los feien amples i los deixaven córrer.

I segueix explicant que un bon dia que el moliner tenia el missatge malalt, envià la seva filla Catalina a tornar un sac de farina als gegants. Ella anà amb la bístia fins a la cova i quan arribà no trobà els gegants, descarregà el sac, l'entrà i se'n temé que aquella cova esta bruta, polsosa i no gaire adesada. Aleshores es posà a agrenar, a espolsar... i ho deixà tot a punt de pastoria mia. Quan els gegants arribaren i veren allò n'estaren tan contents que volgueren fer un present a aquella al.lota tan agradosa. I el present va ser que a cada paraula que digués li brollàs una pesseta de la boca. Na Catalina tota satisfeta tornà a casa seva. El seu pare quan va veure aquell prodigi quedà meravellat, però la madrastra i la germanastra es morien d'enveja. Un bon dia que al moli hi tornava haver farina dels gegants de Fangar la molinera hi envià la seva filla, na Catalinota. Ella arribà a la cova i començà a mal parlar i renyar els gegants, que quan la veren tan mal present i s'adonaren que desitjava un do com el de na Catalineta pensaren que «és bé és des qui el se guanya» i en lloc de fer-li brollar pessetes de la boca el que feren va ser plantar-li una trompa darrera que a cada paraula que deia li feia ben fort: «xoca reixoc, xoca reixoc!». Podeu imaginar el disgust de na Catalinota i de la seva mare davant aquesta endemesa. Per tal d'amagar-ho al fadrí que la

festejava li digueren que, per penitència, na Catalinota no podia parlar fins en ésser casada. Ell s'ho va creure, al cap de vuit dies es casaren i en sortir de l'església i saludar els convidats la trompa començà a sonar: xoca reixoc, xoca reixoc!.

El novii, que s'adonà de l'engany que li havien fet, l'abandonà i no en va voler saber res d'ella mai més. Na Catalinota quedà per a tota la vida amb aquell present dels gegants de la cova de Fangar.

Fins aquí la història, senzilla i divertida, d'uns gegants campaneters. Si passejant pel nostre terme vos acostau fins a Fangar hi trobareu un avenc disforjo que potser és el cau on habitaven aquests gegants pacífics però que no anaven de berbers i sabien destriar la gent agradosa de la grossera. Anau alerta amb el que deis i feis, que no vos passi el mateix que a na Catalinota!

EMPRESARIS CAMPANETERS

ANTONI REINÉS SOCIES «XEREMIER»

Per Jaume Morell

En Toni Reinés «Xeremier», va néixer a Campanet un dos d'octubre de l'any 53. Els astres el signaren Lliure, encara que com ens comenta és un descregut d'aquests temes. Anà a escola amb sor Ana, Don Miquel i Don Rafel i acabats els estudis elementals, se n'anà a guanyar-se les sopes a Inca. En aquesta època era el boom de la sabata a Inca, i eren molts els joves i jovenets de Campanet que hi acudien a treballar. El correu anava ple cada dia. Ara 21 anys després d'aquell primer dia de sabater, en Toni es dedica a la fabricació artesanal d'espardenyes. Amb ell hem volgut parlar perquè ens parli de la seva experiència i del seu ofici.

- Toni, com se't va ocórrer de dedicar-te a les espardenyes?

- Jo estava an es «paro». Havia fet quinze anys de feina a fàbriques d'Inca. havia treballat a quatre fàbriques. Quan s'exportació de sa sabata se va posar malament molts de senyors, ja vells sa majoria, no saberen lluitar i posar-se al dia, i hagueren de tancar.

Un veïnat meu, l'amo en Toni Palou «de son Garreta», tenia un taller d'espardenyes, i estava a punt de jubilar-se, i vaig anar a parlar amb ell, referent an es negoci i per saber com se feien ses quatre coses. També tenia ganes de comprar-li es negoci. I vaig fer tard. ja ho havia venut an en Solivelles.

Havia de fer quelque cosa perquè no volia estar mans a plegades, just cobrant es «paro». I vaig aprofitar per començar a fer quatre espardenyes i les vaig anar a oferir a Sóller, Esporles, Algaida i Artà. No podia produir massa perquè no tenia capital. Però tot lo que vaig fer se va vendre. S'any que va venir me vaig preparar per fer més producció i així he anat augmentant fins ara.

- Quants d'anys fa que tens el negoci muntat?

- Ara fa 6 anys.

- Pel que has dit, he de suposar que no hagueres de fer una forta inversió, per començar?

- Fa riure es dir-ho. Vaig començar amb seixanta mil pessetes. Tenint un local se pot començar amb pocs dobbers, tot és fer sa feina a consciència després.

- No necessitaves cap màquina?

- No se necessita cap màquina. Tot es fa a mà i emprant tisores, tenalles de montar, tenallons de treure tatxes i ses xinxilles.

- Ara podríem parlar un poc de tot el procés de fabricació de s'espardenya, des de quan comanes els materials fins que les treus a la venta. Quins materials necessites i on els compres?

- Empr es mateixos materials de fa vint o trenta anys, lo que amb més qualitat. Ses cases subministradores són ses mateixes de llavors. Sa trença de jute i cànem per fer sa sola la duc de Girona. Sa tela la duc de Morella a Castelló. I a Mallorca, a Inca mateix podem trobar ses agulles fils i teles per fobrar.

- Quina és la diferència entre el jute i el cànem?

- Es cànem té més qualitat i s'espardenya és més cara. Però a l'hora d'utilitzar-les pràcticament duren lo mateix.

- I quina feina de fabricació duu una espardenya?

- Amb sa trença feim sa sola, que la me fan alguns

homos de Campanet i un de Consell. Sa trença sa cus amb corda de pita i es treballa a sobre d'un banc fet a posta.

Sa leta se talla segons es model a fer. I repuntadores des poble me repunten es «corte». An es taller jo mont es «corte» a sa forma per donar-li sa figura des peu.

Llavor se suc es «corte» montat a sa sola. Se fa amb punt català o rampugo. Això ho fan dones des poble.

I s'espardenya ja està pràcticament acabada. Just hi ha que posar-li ets ullets i cordons i s'ha d'envasar per enviar.

- On les vens?

- Venc a pobles típics com Valldemossa, Sóller, Algaida, Artà, Sineu, Llubí, Muro u esparteries antigues de dins Palma.

- No se deu vendre tot l'any igual?

- No, se ven en s'estiu. Se fa molta feina en s'hivern, procurant acumular un bon stock, perquè sa temporada és curta i s'ha de poder servir a temps. Començ a reparar per ses tendes sa segona quinzena de març, abans de Pasqua. Ho envii per s'agència de Selva.

- Quin és el teu ritme de producció diari i anual?

- Més o manco queden acabats quaranta o cincnata parells cada dia. Sa producció anual ha anat augmentant amb sos anys. L'any 89 vaig vendre 3.000 parells. L'any 90 n'hauré venut 4.000. I l'any 91 esper fabricar-ne 10.000. Si les faig les tenc pràcticament venudes.

- Això vol dir que deus preveure augmentar es número de clients?

- Sí, per sa temporada del 91 tenc fet un mostruari per Catalunya, un per Madrid i llavor un per enviar a França, a Marsella tenc contactes amb un distribuïdor. He hagut de fer diferents mostruaris perquè no són es mateixos es gusts. A Madrid per exemple són molt clàssics.

- Com t'expliques aquest èxit?

- Pot ser que es número de clients hagi augmentat amb motiu de s'èxit que vaig tenir a sa IV fira d'Artisanía i Antiquaris BALEART'89 celebrada a Palma, on rebérem es guardó an es millor stand.

I també s'ha de tenir molt en compte sa qualitat. Si conserv sa qualitat que estic fent ara, pes dia de demà hi ha futur per viure una vida senzilla, degut a què a ses Balears de cada any hi ha més interès per aquest tipus d'espardenya.

- Els models que fabriques són còpia dels tradicionals o n'has inventat de nous?

- Faig un parell de models que són ets antics de fa molts d'anys. Jo les he reformat un poc, per exemple he posat ullets, cordons on abans hi havia una veta, sa sola du un taconet de goma, una plantilla dedins de cotó,...

Cada any intrudesc noves variacions. Jo pens es nou model i vaig a un modelista que el m'ajusti. Llavor faig algunes mostres. I dels models que tenen demanda llavor es modelista me fa s'escala de patrons. A vegades tenc es nous models mirant i fixant-me en revistes. Són revistes italianes i espanyoles.

- Has rebut alguna ajuda de l'administració Autònoma o Central?

L'amo en Toni Reñés al seu banc d'espardenyer

- Hi ha ajudes, però està molt rigorós. Són molt males d'aconseguir ja que es veu que estan molt sollicitades, o és que no es valora s'artesanía i no se la vol ajudar.

- Creus que l'Ajuntament podria fer res pels joves empresaris?

- No. Crec que ets Ajuntaments des pobles petits no tenen pressupost abastament per ajudar-nos.

- Quants sou ara mateix a Mallorca que vos dediqueu a aquest ofici?

- S'ha de tenir en compte que jo faig espardenya artesana cent per cent. Tot està fet a mà. A Mallorca som un senyor de Consell que segueix tradició antiga i jo. I ja no hi ha ningú més. A Campanet quan jo vaig començar ja feina quatre anys que no se'n feien.

- Per què creus que no hi ha més gent que s'hi dediqui, haguent-hi mercat?

- És una llàstima, però ningú no vol aprendre s'ofici d'artesà. Tothom vol guanyar tot d'una i no perdre es temps aprenent i és una equivocació grossa de cara a l'endemà. Un jove es passa quinze anys estudiant, i a vegades uns estudis sense massa futur, i no pot perdre mig any aprenent un ofici artesà.

Bono, i hem d'acabar al seu taller preparant la temporada del 91. Esperam que s'acomplixin els seus desitjos i que les de més endavant encara siguin millors. Li agraïm la seva sinceritat i franquesa. Sort, Toni!!

CRÒNICA DE LA 3^A EDAT

El 2 de setembre de 1990 va tenir lloc l'Assamblea General Ordinària segons preceptuen els nostres Estatuts.

Abans d'entrar en matèria, comunicarem que s'equip de música i altaveus que usàvem per a celebrar l'acte era una donació feta pel Consell Insular de Mallorca a la nostra Associació. Es va agrair la donació. Seguidament se va donar compte de la dimissió del Secretari Sion Gual, per motius personals; dimissió que va ésser admesa per la Junta Directiva.

Per ocupar aquest càrrec es va anomenar en Jaume Pons, amb caràcter provisional, fins i tant arribem a s'Assamblea General Extraordinària que se farà l'any que ve.

Es tresorer va donar compte des moviment econòmic de s'Associació, entrades i sortides, que se pot considerar satisfactori. Diguérem als assistents que poden veure es comprovants de totes ses operacions.

El President es va dirigir als assistents dient que la Junta Directiva treballa desinteressadament, amb il·lusió, perquè s'Associació vagi endavant, vagi creixent; no té por de les crítiques sempre que siguin constructives i se diguin cara a cara; no som infal·libles, som humans. De vegades mos equivocam i ho admetem.

S'acabà l'Assamblea anunciant que se faria una excursió a s'Arracó i Sant Elm el dia 19 d'agost i que se pagaria des fons de s'Associació. I efectivament es va dur a terme aquesta excursió que va transcórrer dins un ambient d'alegria i germanor.

Pere Antoni Reynés

A LA NOSTRA MALLORCA

Mallorca és tota bella,
mos dóna de tot i molt,
és un jardí encantador,
és una rica poncella.

Mallorca té muntanya, té pla,
i també hermoses cales
on les cansades ànsies
allà hi posen reposar.

Aquí la mare Naturalesa
que sens mida ha abocat
som com un enamorat
que devora s'al·lota, extasiat,
la contempla amb tendresa.

Oh Mallorca, terra hermosa!
que vagis sobre tu caminant,
deixem aquí, descansant,
de tanta vida atzarosa.

Pere Antoni Reynés

AGENDA DE LA VILA

NAIXEMENTS

- Caterina Femenia Pons, filla de Mateu «Mavi» i de Francisca «Maleca» (29-juliol-1990)
- Joana Maria Pol Cabanellas, filla de Jaume «Coves» i de Francisca «de s'Estany» (4-agost-1990).
- Rosa Maria Bestard Mas, filla de Pere-Miquel i Maria «de Can Benet» (10-agost-1990).
- Ferran Bellver Palou, fill de Ferran i de Maria-Concepció (11-agost-1990).
- Jaume Horrach Pons, fill de Joan-Mateu «Cotorra» i de Francisca-Maria (7-setembre-1990) i de Francisca-Maria (7-setembre-1990).

MATRIMONIS

- Bernat Bennàssar Gual «Pixa» amb Francisca Balaguer

Salas (15-agost-1990).

DEFUNCIONS

- Pere Gual Bonnín «Ros, de 43 anys (31-juliol-1990)
- Pere-Joan Martorell Mir «Mir», de 39 anys (5-agost-1990)
- Jaume Femenias Company «de Ca Na Juanita» (7-agost-1990)
- Antònia Celià Mur «Matxeta», de 80 anys (14-agost-1990)
- Magdalena Mulet Pujol (7-setembre-1990)
- Joan Grau Morro «de Can Xiscos», de 89 anys (23-setembre-1990)
- Margalida Mascaró Pons «Ferrana», de 48 anys (24-setembre-1990)

ESTANC i PAPERERIA

Maria Gelabert

Llibres
i
Material
Escolar

PLUJES ABUNDOSSES I MOLT PERJUDICIALS

La gota freda que és cegà sobre les Balears entre diumenge dia 7 i dijous dia 11 d'octubre ha estat molt perjudicial per al municipi de Campanet. Ruixats intensos i a estones en forma de calabruix caigueren de manera especialment virulenta la nit del dilluns i la vesprada del dimarts.

En total han arribat a caure 415 litres per metre quadrat.

Les pluges que han estat beneficioses per a la millora del aqüífer, a canvi han destrossat multitud de marges, han anegat grans extensions o han agranat la terra deixant a la vista les pedres del subsòl.

També han destrossat les hortalisses i han afectat a bona part de la propera collita de les taronges. Ses Fonts rebentaren i el torrent en alguns moments de la

matinada del dimecres va estar desbordat en alguns trams.

Pel que respecte al poble alguns soterranis s'ompliren d'aigua i el sòtil de Sa Pujada es va esfondrar. També al carrer Jaume II i Camí Vell d'Inca es va desfer el terraplè que hi ha caient terra i pedres al mig del carrer. Hi va haver d'anar la palera que també hagué d'intervenir al Camí Vell de Pollença per pareguts motius.

La carretera d'Inca estigué tancada al tràfic el dimarts horabaixa per la gran quantitat d'aigua acumulada especialment a la zona de S'Hostal i es Forn des vidre.

A l'Ajuntament tota la nit del dimarts al dimecres hi va haver un servei permanent de guàrdia, i tots els operaris estaven localitzables per tal de poder assistir en cas de necessitat.